

حضور مولفه های تمدن ساز اسلام در ازدواج های ائمه (ع)

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی ضمن اشاره به اینکه حرکت پیامبر(ص) حرکت تمدنی بود، توضیح داد چگونه ائمه(ع) در ازدواج های خودشان مولفه های تمدن ساز اسلامی را لحاظ می کردند.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی ضمن اشاره به اینکه حرکت پیامبر(ص) حرکت تمدنی بود، توضیح داد چگونه ائمه(ع) در ازدواج های خودشان مولفه های تمدن ساز اسلامی را لحاظ می کردند.

به گزارش ایکنآ، نشست علمی «منزلت و نقش مادران اهل بیت(ع) و امامان شیعه در تمدن اسلامی» صبح امروز ۳۰ مهر در دانشگاه الزهرا تهران برگزار شد.

در این نشست حجت الاسلام و المسلمین حمیدرضا مطهری؛ هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی سخنرانی کرد که گزیده آن را در ادامه می خوانید؛

پرداختن به مادران ائمه یکی از ضروریاتی است که لازم است مورد توجه ویژه قرار بگیرد. اسلام جایگاه ویژه ای برای زنان قائل شده ولی در اینکه زنان در طول تاریخ مورد بی توجهی قرار گرفتند تردیدی وجود ندارد. در همین راستا می خواهم درباره آثار تمدنی ازدواج های ائمه نکاتی مطرح کنم. اگر بخواهیم نگاه تمدنی به زندگانی ائمه با نگاه به همسران ائمه داشته باشیم اولین نکته این است که زندگانی ائمه ادامه جامعه ای است که پیامبر(ص) ترسیم کردند. پیامبر(ص) به دنبال آرمانشهری بودند که نمونه آن را در مدینه می توانیم ببینیم یعنی آرمانشهر ایشان در مدینه النبی شکل گرفته است. اگر حرکت پیامبر(ص) ادامه پیدا می کرد شاید آرمانشهر اسلامی شکل می گرفت ولی این اتفاق نیفتاد.

راهبرد اصلی پیامبر(ص) را می توان راهبرد تمدنی دانست که با معیارهای دینی برای ساختن و تشکیل آرمانشهر اسلامی در پیش گرفته بود. در این آرمانشهر اسلامی که پیامبر(ص) دنبالش بود انسانیت حاکم بود. طبیعتاً این راهبرد پیامبر(ص) در زندگانی دیگر ائمه هم همچنان ادامه پیدا کرد که به صورت مشخص تا پایان عصر حضور این وضعیت را می توانیم در همه ابعاد ببینیم که من فقط به بعد ازدواج ائمه تمرکز می کنم.

اگر بخواهیم به مولفه های تمدنی ازدواج ائمه نگاه کنیم یکی از مهمترین مولفه های اسلامی تکریم انسان است تکریمی که برگرفته از قرآن کریم است. در جامعه مسلمانان به تناسب آنچه پیش از اسلام در جامعه عربی وجود داشت نگاه جالبی به زن وجود نداشت و جایگاهی برای زن متصور نمی شدند. گرچه پیامبر(ص) تلاش کرد این نگاه را برگرداند ولی مسیر از رحلت پیامبر(ص) تغییر پیدا کرد یعنی ریل گذاری پیامبر(ص) به مسیر دیگری رفت. این سبب می شود یک مقدار انحراف را در جامعه ببینیم از همین منظر می توان ازدواج ائمه با افراد مختلف را برخاسته از نگاهی اینچنینی یعین برخاسته از تکریم انسان دانست.

حاکمیت پس از پیامبر(ص) حاکمیتی متعصبانه بود و تعصب خاصی نسبت به جامعه عرب و حتی در عرب به قریش وجود داشت. از این رو در میان ائمه از عصر امیرالمومنین(ع) ازدواج هایی با زنانی خارج از قریش دیده می شود و این جریان ادامه دارد تا دوران امام صادق(ع) که تحول دیگری شکل می گیرد و از این زمان شاهدیم تمام مادران ائمه کنیز هستند. معمولاً ائمه اگر با کنیزی ازدواج می کردند آن را آزاد می کردند و بعد از آزادی ازدواج می کردند ولی مادران ائمه(ع) را آزاد نکردند یعنی مادران ائمه در حالت کنیزی برای ائمه فرزندی به دنیا آوردند. یکی از مهمترین نکاتی که باید در این زمینه به آن توجه داشت تکریم انسان است یعنی امام می خواهد اشاره کند این کنیز با فرد غیر کنیز هیچ تفاوتی ندارند.

یکی دیگر از مولفه ها سرمایه اجتماعی است؛ ایجاد سرمایه از مهمترین نکاتی است که می توانیم در ازدواج های ائمه ببینیم. یکی از مهمترین نکاتی که پیامبر(ص) دنبالش بود ایجاد سرمایه اجتماعی مهمی بود که با اتکا به آن حاکمیت خودش را پیش ببرد. ائمه(ع) نیز از راهکارهایی در این راستا استفاده کردند که یکی از آنها ازدواج بود. در ادامه می توان گفت جهانی اندیشیدن یکی دیگر از مولفه های تمدنی اسلامی که حضور این مولفه را نیز در ازدواج ائمه شاهد هستیم.

زن می تواند فرهنگساز بنیان های اخلاقی جامعه باشد

در ادامه نشست شهلا بختیاری؛ هیئت علمی دانشگاه الزهرا سخنرانی کرد که گزیده آن را در ادامه می خوانید؛

در آموزه های اسلامی و روایات توصیه های بسیاری در مورد جایگاه و وظایف زنان بیان شده است از جمله اینکه بنیان های

اخلاقی را یک زن می تواند فرهنگسازی کند. همچنین تصویری که از جهاد زنان ترسیم می شود بسیار تصویر خاصی است و همسو با جهاد مردان قرار می گیرد، خصوصا آنجا که از نیک همسرمداری یک زن صحبت می شود. به عنوان مثال موقعی که زنی از امیرالمومنین(ع) می پرسد آیا ما هم جهادی داریم، حضرت می فرماید بله، از بارداری تا تربیت فرزند جهاد شماسست. در واقع امام در این بیان به نقش زنانگی زن در محیط خانواده توجه می کند و امام این مسئله را به خوبی به تصویر می کشد.

در سخنان ائمه(ع) درباره زنان نه تنها خصلت های زن بودن مورد انکار قرار نمی گیرد بلکه در عین حال می تواند زیبایی هایی که در این تصویرسازی وجود دارد برجسته شود. به عبارت دیگر ائمه ما در کنار اینکه به نظام خوب تعاملی زن با دیگران نگاه می کنند زن را به عنوان زن بودن در این سپهر می بینند و از او انتظاراتی در این حیطه دارند انتظاراتی که جامعه را می تواند دچار تغییر کند. به عنوان مثال همانطور که از مرد تقوا و دینداری خواسته شده از زن هم خواسته شده و توصیه شده اگر زنی دیندار است دینداری را به یاد همسرش بیاورد. خود این مسئله عامل مهمی در حفظ جریان حرکت خانواده در مسیر صحیح است. باز در فضای رفتاری در بیانات ائمه(ع) به مرزهای جنسیتی توجه شده است؛ خصوصا لزوم و ضرورت باید و نباید محرم و نامحرم که می تواند سپهر رفتاری خوبی برای خانواده پدید بیاورد.

همچنین در زندگی زنشویی تاکید بسیاری بر فرهنگ مدارا و تعلیم این فرهنگ توسط همسر به خود و اعضای خانواده شده است یعنی زن باید بتواند این فضا را فرهنگسازی کند و آموزش دهد و این تکلیف بر عهده مادر قرار گرفته است. برای اینکه این اندیشه و رفتار تجلی پیدا کند سازوکاری تدارک دیده شده است. ابتدا از تشکیل خانواده صحبت شده و در ازدواج پرهیزهایی داده شده؛ به دلیل آسیب پذیر بودن دو فردی که کنار هم زندگی می کنند. مثلا پرهیز می دهند با کسانی که از آنها رفتار نادرست می بینیم ازدواج کنیم. همچنین توصیه شده روابط درون خانواده با عشق ورزی همراه باشد و همسران به همدیگر محبت داشته باشند و از فضای محبتی درون خانواده دریغ نکنند. باز توصیه شده جایگاه و شئون همسر حفظ شود هم توسط مرد هم توسط زن یعنی یک امر دوطرفه است تا این جایگاه مورد تهدید قرار نگیرد و در مسائل مختلف حرمت شکنی جایگزین کرامت نشود. همچنین مرد موظف شده حاجات زندگی را برطرف کند و این امر زن را به استقلال مالی رسانده است. نقش مادران ائمه(ع) در همگرایی زمان ظهور

در ادامه نشست ناهید طیبی؛ مدیر دانشنامه زن مسلمان در پژوهشگاه مطالعات اسلامی جامعه الزهرا سخنرانی کرد که گزیده آن را در ادامه می خوانید؛

نکته اول که باید به آن توجه شود این است که باید پیش از ظهور حضرت حجت(عج) همگرایی در جامعه وجود داشته باشد و وقتی حضرت ظهور می کند زمینه لازم وجود داشته باشد که همه مردم ایشان را به عنوان امام بپذیرند. بر این اساس جهانی بودن حکومت حضرت مهدی(عج) افزون بر تئوری معرفتی نیازمند یک شبکه ارتباطی تاریخی است. من این شبکه را از طریق مادران ائمه جست وجو کردم. در واقع پرسش من این بود که تنوع جغرافیایی، نژادی و زبانی مادران ائمه در صورتبندی تمدن اسلامی از یک طرف و آینده بشریت در آخرالزمان چه نقشی ایفا می کند.

فرضیه اصلی این است که مطالعه زندگی مادران ائمه نشانگر وجود ارتباط معنادار بین تعدد و تنوع ملیت مادران ائمه و همگرایی جهانی پس از ظهور حضرت حجت است. باید توجه داشت همگرایی در چارچوب فرهنگ علوم اسلامی به فرایندی اطلاق می شود که جوامع سعی کنند به تصمیم مشترک و هماهنگ دست پیدا کنند. باید این اتفاق بیفتد تا وقتی حضرت می آید همگرایی همسو با حضرت باشد. همچنین باید توجه داشت که این همگرایی باید اختیاری باشد نه اجباری.

مستنداتم را عرض کنم؛ مورد اول جهان شمولی دین اسلام است. دین اسلام جهان شمول است و یازده آیه این مطلب را بیان می کند. همچنین پیامبر(ص) برای جهانیان و برای ناس ارسال شده است. همچنین تعداد زیادی آیه داریم که نشان می دهد قرآن پیام جهانی است. بنابراین آیاتی داریم که جهان شمولی دین، پیامبر(ص) و کتاب را نشان می دهد.

مستند دوم این است که حضرت مهدی(عج) حکومت جهانی خواهند داشت. ما روایات متعدد داریم که جهان شمولی حکومت حضرت مهدی را اثبات می کند. نکته سوم یادکرد از مادر امام زمان(عج) هنگام ظهور است. در الغیبه نعمانی و برخی دیگر از آثار و منابع داریم وقتی حضرت ظهور می کند خودش را به نام پدرش معرفی می کند و می فرماید اگر اشکالی وجود دارد مرا بپذیرید مادرم دختر قیصر روم است. یادکرد از مادر چه لزومی دارد؟

نکته دیگر اینکه من واژه هایی در روایات پیدا کردم که ما را به این سمت می برد ملیت مادران ائمه اهمیت داشته است. یکی از آنها لقب ابن ام الاوصیا در مورد امام زمان(عج) است. ما هیچ امامی نداریم مثل امام زمان(عج) به جدانش مرتبط شده باشد. نکته آخر در مورد ملیت مادران ائمه است. مادران ائمه یا عرب بودند، عرب غیر حجازی و حجازی و یا غیر عرب بودند. مادر غیر عرب یونانی، رومی و ایرانی بودند یعنی از مهمترین نقاط جغرافیایی عصر حضور. این نکات در مجموع ما را به اینجا می رسد امام

زمان(عج) فرزند جهان است.